

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСИ
НАПЛАЂУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

ДОПУНЕ И ИСПРАВКЕ ЗА „ГРАЂУ ЗА ИСТОРИЈУ СРП. ПОЗОРИШТА“ од Јована Ђорђевића.

(Наставак.)

Главни је извор мане у томе, ако ма која страна сметне с ума ону велику разлику, која постоји или бар треба да постоји између приватног и између народног позоришта, те тако мане приватних позоришта унесе и у народно, где им никако није места. Главна мана, главни црв приватних позоришта је — као што напред рекосмо — материјализам, спекулација, комедијашлук, и кад се овај црв улеже и у народно позориште, онда ни њему нема другог онстанка.

А зар се може та зараза увући и у ову чисту атмосферу. Зар народно позориште није једино безбедно уточиште идеализма, идеалног правца, појезије? Зар му није задаћа будити у нама човечност, патриотизам, тежњу за лепим, племенитим, узвишеним?

Да наивних питања! Та зар црква није црква? Па шта направите од ње недостојне главе и слуге њене? Зар ће икад другчије бити у свету, док год људи остану људи, или боље рећи, док год људи не постану људи!

Па тако и у позоришту, па и у народном позоришту, може да се ради онако, како не би требало. И у њему може да греши сад један фактор, сад други, а где кад и обадва. *Liacos intra muros peccatur et extra.*

У чему може да погреши први фактор, народ и управа?

Народ може да погреши:

прво, ако позоришту украти новчану помоћ, без које оно не може ни живот одржати, а камо ли своју задаћу постићи. Тиме се мора заљубљати основа, на којој цело позориште почива, а то је сталност позоришта;

друго, ако му се не постара за добру управу.

У данашње доба има једна снажна сила, која је нарочито позвана, да о свима јавним стварима, па и о позоришту, говори у име народа. То је журналистика. Она је позвана, да контролише радњу свију јавних органа, па и позоришних; она је позвана, да код народа буде заступник свију идеалних интереса његових; да га руководи, ободрава, опомиње, на жртве подстиче. Ако је она у глумим, — или што је још горе — у несавесним рукама: она ће, место помоћи, бити на велику штету сваком племенитијем подузетку, па тако и позоришту, и њему још на највећу: јер не треба сметати с ума, да је од свију просветних установа позориште једина, која је најмање заштићена, а највише је на ударцу, за то, што је од свију највише јавна, и што мора да буде јавна.

Кад год се дакле огреши народ о ову установу, свагда је сукривац или (боље да речем) прави кривац — журналистика.

Журналистика може да греши већ и самом индоленцијом, ћутањем. Али то је мањи грех, јер је и штета мања. Хвала јој и на том, ако не ће да шкоди, кад већ не ће да помаже.

Али онда настаје право зло, кад се журналистика упути, да позоришту шкоди, да га упропасти; кад позоришну установу почне народу представљати као неку ствар багателну, некорисну, луксуозну, шкодљиву, која служи само угодностима појединих сталеча и појединих места, и не заслужује опште саучешће и старање целог народа; — кад под лепим именима штедње,

народне економије, развитка индустрије, напредка школа, и т. д. сваки час напери своје топове на ово јадно сироче; — кад сваку народну несрећу, сваку поплаву, неродицу, кризу одма доведе у свезу са народном помоћу, која се позоришту даје, као да је оно криво оним незгодама, као да их оно не осећа и због њих не пати, и као да би свима незгодама одма био крај, чим би се оно неколико „народних пара,“ које позоришту душу држе, од њега отело и на друго шта употребило; — а најпосле шкоди и онда, кад било из незнања, било с намером, добру позоришну управу представља народу као рђаву, или обратно рђаву као добру.

Ако публика није довољно развијена, ако она сама не уме да оцени важност оваке установе, ако верује свачему, што је написано, и ако се поведе за оваким носиоцима јавнога мишљења: онда ће она саме да се сиђе са висине, на којој треба народ да стоји, и у питању о позоришту заузме онај положај, на коме стоји приватан предузимач, приватан управитељ позоришта. Њему се још и може опростити, што се

поводи по околностима, што се од сваке буре и непогоде повлачи као пуж у своју љуску, што својим глумцима не може да гарантује ни за садашњост, а камо ли за будућност. Може му се и мора му се опростити; та он стоји сам, он је слабачак човек, игра случаја и околности, без имања, без наслона. Откуда другом да гарантује оно, што ни сам нема?

Али народ? Народ је вечан, народ је јак, народ је богат! Њему нема смрти, док се сам не убије; његове мишице стварају големе војске; његови новчићи стварају милионе! Па зар и он да дође као дужник, који свој дуг пориче, или га платити не може? Зар народ читав, зар милиони народних глава да изјаве, да су „банкроти,“ где је говор о своти, са којом један једини човек средњега имања може да располаже? А не, то не сме да буде, и док има у народу још само једно поштено перо и једна поштена уста, и оно једно перо, и она једна уста треба да војују против те грдне срамоте, коју оће да му нанесе глупост или бесавестност појединих, који јавно у његово име говоре, и своје мане њему приписују!

(Наставиће се.)

ГРАЂА ЗА ИСТОРИЈУ СРПСКОГ ПОЗОРИШТА.

(Наставак)

393. „Поштењаци,“ шаљива игра у 4 чина, написали Баријер и Капанди, превео Ј. Харић.

394. „Прва љубав,“ шаљива игра у 1. чину, од Вилбранта, превео (?).

395. „Проповјед за застором,“ лакрдија у (?)

чинова, од Берга, превео (?).

396. „Растресени,“ шаљива игра у 1. чину, написао А. Коцебу, превео Ужаревих.

397. „Располовљено срце,“ шаљива игра у 1. чину, од Милана.

398. „Ружица,“ шаљива игра у 1. чину, од (?), превео (?).

399. „Разбојници на гори Кулминској,“ позоришна игра у 5. чинова, написао Хуно, превео Марјанових.

400. „Ромео и Јулија,“ трагедија у 3 чина, написао Вајсе, превео (?).

401. „Разбојници,“ трагедија у 5 чинова, од Ф. Шилера, превео С. Димитријевић.

402. „Расипник,“ чаробна игра у 3 чина, од Рајмунда, превео Жигровић.

403. „Рецент проти пуницам,“ шаљива игра у 1. чину, од М. Дијана, превео С. Димитријевић.

404. „Ровиро,“ жалосна игра у 3 чина, од Гобобена, превео С. Димитријевић.

405. „Роман сиромашног младића,“ драма у 5 чинова, написао О. Феље, превео С. Савковић.

406. „Ромео и Јулија,“ трагедија у 5 чинова, од В. Шекспира, превео А. Шеноа.

407. „Ружа и Ружица,“ позоришна игра у 4 чина, од К. Бирхфајферке, превео др. Д. Де-метер.

408. „Руђин,“ драма у 3 чина, од И. Тургењева, превео (?).

409. „Рукавица и лепеца,“ шаљива игра у 3 чина, од Вајара и Соважа, превео Ф. Оберкнежевић.

410. „Сва су средства допуштена,“ шаљива игра у 1. чину, написао А. Коцебу, превео Милан.

(Наставиће се.)

Д И Ш Т И Ђ И Ш.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Осма тачка.“) шаљива игра у 1. радњи, од Миржера. превео Ј. Хадлић, приказана је 8. фебруара.

Писац има право, што назива своје позоришно деоце шаљивом игром. Ма колико тачака више да узме ко други, да из њих скрши шаљиву игру, сумњамо, да би му боље пошло за руком, него Миржеру; сумњамо зато, што комад има у замислу толико оригиналности колико има и у извођењу финоће и оптроумља. Томе ће мњењу нашем ваљда приступити и наша позоришна публика, кад јој у кратко наведемо садржај ове мале позоришне игре.

Раул Жерар је млад и богат несташко, који не зна шта да ради, да се отргне од монотоније, којим га море његови блазирани познаници. Случај хтеде, да једном излазећи из шаљиве опере, обуче туђ капут место свога, и да у њему нађе једну бележницу. Власник капута беше у њојзи забележио у о сам тачака, шта ће сутра све да ради, а шаљиви младић, да би мало зачинио свој једнолики живот, науми да изврши све, што је ту забележено. Прва тачка вели, да ваља купити на берзи сто глава шећера. Виен! Раул то учини. У другој стоји, да ваља правити ту и ту посету. И то се изврши. Трећа, четврта, и те су већ испуњене. Пета је мало шкакљива, ту стоји да ваља ићи младој и богатој удовици Јулији Сантенисовој и просити њезину руку. Раул се много не премисли, и тако се дело отпочиње с петом тачком. Ми се чудимо с лепом удовицом, гледајући непозната човека како с неба у ребра иште руку од жене, коју нигда видео није, али за мало смејемо се с њоме заједно, јер нам Раул с дражесном искреношћу приповеда, како је све забележене тачке савесно испунио. Он се не срди, што добија кошар од Јулије; он чини своју дужност. Али жене воле оригиналност, ако их ова одвећ не врећа, и да није млада удовица сувише поносита, Раул не би пошао празних руку од ње, и ако она врло добро познаје онога, чији је записник. Јулија има једног горопадног стрица поморског капетана, човека креолца, који је одрастао у Бразилији, а остарио на мору, па му се не седи у гизавом Паризу. Он би радо скинуо с врата младу удовицу, да се може вратити у своју постојбину, и с тога се, премда првница, нимало не срди на Раула, гледећи га како се удвара Јулији. Ова се међу тим, знајући да не ће остати неудата, испрва игра с младом шаљивицом, али кад јој овај исповеди, да шеста тачка иште, да зврцне суровога стрица у нос, онага тера из куће. Раул се и на то не срди, он мора по гласу седме тачке и тако да купи неколико тупета фесова, те тако оставља младу жену, да размишља мало о целом догађају. Да богме, да је Раул много занимљивији кад није код ње, и кад се за мало врати к њојзи с безазленом поверљивошћу кућног пријатеља, она га само од шале кори, што је узнемирује. Раул је сувише учтив, да иде даље, — он узима шалу за истину и прашта се, дајући јој записник. Радознало женско око брзо га је прегледало, па је нашло у њему нешто, што је Раул превидео: „О с м у т а ч к у.“ Раул је изгубио игру; није испунио све, и за

то га сад Јулија с хладноћом позива да се удали. На срећу ту је собарица, нека милосрдна познаница Раулова. Ова му светли, али не на басамацима него у скровиште, где му казује шта је у записнику, и кад Раул чује шта стоји у осмој тачци, он хита и ту да изврши. У поноћи враћа се Јулији, која је упренашћена, видећи дрскога младића у њезиној соби, али сазнав за што је дошао, задржи га само под тим условом, да се одели од њешпанским дуваром. Дакле осма тачка гласи, да ваља сажећи сва пређанња љубавна писма. Са задовољством прима млада удовица једно задругим, по што им је саслушала садржај и предаје их пламену. Два, три, ево четврто! У њему је цветак. Млади је шаљивац узбуђен, потресен. Он прича у драматском тону своју прву, несрећну љубав. Цветак је с прију девојке, коју је обожавао; она га је дала Раулу, кад је једном у трку задржао њезине поплашене коње. Али је од тада никад није видео, само је читао, да се лепа креолкиња удала. Та је креолкиња главом јулијина „покојна“ сестра. Шта је природније него то, да жива сестра плати дуг за покојну. Јулији, као што видимо, то не пада тешко, па како и стриц нема ништа против тога, шала се завршује озбиљном женидбом.

У шаљивој замисли овој уплетене су најлепше досетке. У Рауловој улози кипти хумор. Варница за варницом скакуће пред нама као пламен варалица, али се све те варнице ређају у дражесне фигуре. Да је Ружић схватио карактер Раулов служи му на част, јер је та улога јача, него што се у први мах чини, и то због лаконизма, који се у њој повлачи до краја, и који искључује сваки патос, којим се бољи глумци радо дају занети. И у оном кратком чисто трагичном моменту Ружић га је вешто обипшао. Сајевићка је као Јулија била достојна Раула. И она је вешто знала да доведе поноситост у склад са симпатијом, која у истини провирује свуда у улози јулијиној, и ако се на осму тачку срди, то није њезина кривица него пишчева.

Зорић (Дибрељ) више би се допао, да је мање био горопадан у гестима. Није нужно ни тога, ни велике вике, па да човек буде — грубијан. Недељковићка је била пријатна стажаја у овом комаду.

Истога вечера приказала су се још два позната комада: „Муж у клонци“ и „Љубавно писмо.“ Ово последње беше изврсно изведено за то, што улоге беху у најбољим рукама. Сад смо тек могли опазити праву вредност овога нашег оригиналног дела. — 1 —

С И Т Н И Ц Е.

* (Реклама.) У Млецима је дао неки платнар по уловима испрелепљивати ову рекламу: „Изборници трећег округа! Изаберите за свога заступника господина Н. Тога господина препоручују многи листови, а и свако, ко мисли добро. Али ко не верује, а добро је кад и кад и не веровати, тај нека се распита код платнара Ц., који већ одавна продаје платно ту и ту, те је добром робом стекао себи гласа код свега грађанства!“

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

36. ПРЕСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 24.

У НОВОМЕ САДУ У ПЕТАК 22. ФЕБРУАРА 1874.

ЛОВУДСКА СИРОТИЦА.

Позоришна игра у 2 раздела, а 4 чина, написала Шарлота Бирхфалфорова, превео А. Мандровић.

ПРВИ РАЗДЕО:

Ц Е Н А.

У једноме чину.

О С О Б Е:

Сара Ридова, богата удовица	Ј. Маринковића.
Џон, син јој, петнаест година стар	Љ. Зорићева
Капетан Хенрик Витфилд, брат јој	Петровић.
Др. Блекхорт, настојник сиротињског завода	Пенић.
Ејра, сиротица	Ј. Сајевића.
Весија, васпитатељка код госпође Ридове	М. Недељковића.

Збива се у Гечиду код госпоје Ридове.

РАЗДЕО ДРУГИ:

Р О Ч Е С Т Е Р .

У три чина.

О С О Б Е:

Лорд Роланд Рочестер	Сајевић.
Лорд Блодн	Божовић.
Францис Стенворт, баронес	Марковић.
Сара Ридова	Ј. Маринковића.
Ћорџина Клеренсова, удовица	Л. Маринковића.
Капетан Хенрик Витфилд	Петровић.
Јудита Харлејева	М. Недељковића.
Џена Ејра	Ј. Сајевића.
Сам	Лукић.
Патрик	Соголовић.

Догађа се на осам година после првог раздела у Торнфилд-Халу, имању Рочестровом.

У недељу 24. фебруара први пут: „ЖИВОТ ЈЕ САН.“ Драма у 5 раздела, од Калдерона де ла Барка, прерадио К. А. Вест (Шрајфогл), превео Александар Сандић.

ВОЛУЈУ: Н. НЕДЕЉКОВИЋ, Ј. ПОПОВИЋЕВА, Л. и Б. ХАЏИЋЕВА.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.